

**یکشنبه 22 مرداد 1391 - 23 رمضان 1433 - 12 آگوست 2012**

رویدادهای مهم 22 مرداد در گذرتاریخ...

**رویدادهای مهم 22 مرداد در گذرتاریخ****پایان عملیات نصر ۷ (1366ش)**

اشاره:

در خرداد ماه سال ۱۳۶۶ش، همزمان با انجام عملیات نصر ۴ در محور ماووت، نیروی زمینی سپاه پاسداران، به قرارگاه قدس مأموریت داد تا عملیات نصر ۷ را در منطقه عمومی سردشت و بر روی ارتفاعات جنگلی بانی‌گدار، منافقین (نام‌گذاری این ارتفاع به‌وسیله سازمان رزم خودی انجام شده بود) و چهارقلو با هدف مسدود کردن تنگه و رسیدن به رودخانه گلاس انجام دهد. برای این منظور، لشکری ۲۷ حضرت رسول (ص) و ۷ ولی عصر (عج) در نظر گرفته شدند. اما بررسی منطقه از جنبه عملیاتی، روشن ساخت که این یگان‌ها برای انجام عملیات کافی نیستند و به توان بیش‌تری نیاز است از این‌رو، منطقه عملیاتی محدودتر شد و ارتفاعات فرفری و کله‌قندی در جنوب ارتفاعات دوپازا برای انجام یک تک محدود انتخاب شدند تا زمینه برای عملیات بعدی فراهم شود. پس از عملیات نصر ۵، لشکر ۲۷ رسول (ص) سپاه پاسداران در خط پدافندی عملیات نصر ۵ مستقر شد تا به کمک تیپ ۱۸ الغدیر در منطقه پدافند کند. لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص)، سپس عملیات بر روی ارتفاع دوپازا را به قرارگاه قدس پیشنهاد کرد، که با آن موافقت شد. و بدین‌ترتیب، عملیات نصر ۷ در دستور کار قرار گرفت. مهم‌ترین هدف‌های تاکتیکی این عملیات عبارت بودند از: ۱- خارج کردن منطقه عمومی سردشت از دید و تیر دشمن و در نتیجه، قطع آتش مؤثر دشمن روی منطقه، ۲- ایجاد خط پدافندی مناسب در طول مرز، ۳- به دست آوردن جای پای مناسب برای انجام عملیات‌های بعدی. ارتفاع دوپازا (۲۷۹۱ متر) به‌عنوان بلندترین ارتفاع منطقه در امتداد سلسله ارتفاعات دوپازا در ۱۳ کیلومتری غرب سردشت در خط نوار مرزی قرار دارد. دوپازا از شمال به دو ارتفاع اسپیدان و بلفت، از جنوب به ارتفاعات لک‌لک، شهید زین‌الدین، کله‌قندی و فرفری محدود می‌شود و از شرق به کوه‌های رستم‌آلیان و کانی‌رش و در غرب به دشت قلعه‌دیزه و شهر قلعه‌دیزه عراق منتهی می‌گردد. منطقه عملیاتی در قلمرو سپاه یکم ارتش عراق قرار داشت در آن منطقه، لشکر ۲۴، گردان ۴۹ زرهی با ۳۰ تانک و شش گردان توپخانه، مستقر بودند علاوه بر این، چهار گردان به‌عنوان احتیاط منطقه وظیفه داشتند از یگان‌های خط پشتیبانی کنند. به‌دلیل اهمیت ارتفاعات دوپازا و نقش آن در تسلط بر منطقه، دور تا دور ارتفاعات کانالی به عرض ۵۰ سانتی‌متر و به ارتفاع دو متر حفر شده بود. افزون بر این، استفاده از استحکامات شامل سیم خاردار، مین و برخی مواضع دیگر خط پدافندی دشمن را بیش‌تر تقویت کرده بود. به‌ویژه پس از عملیات نصر که حساسیت بیش‌تر دشمن را در پی داشت، لشکر ۲۴ تلاش می‌کرد از تحرکات خودی در این محور و هدف‌های آن آگاهی یابد، از این‌رو نسبت به تک خودی حساسیت داشت و به‌همین دلیل خط دشمن با دو گروهان و جابه‌جایی تیپ ۸۱ با تیپ ۱۱۴ و برخی اقدامات دیگر، تقویت شد. در ۱۴ مرداد ۱۳۶۶ش، در ساعت ۲:۳۰ بامداد، عملیات نصر ۷ آغاز شد و تا صبح، سلسله ارتفاعات دوپازا، یال ارتفاعات بلفت، ارتفاع صخره‌ای و یال ارتفاع دوپازا به تصرف نیروهای خودی درآمد. دشمن با مشاهده عزم رزمندگان، پس از کمی مقاومت، اقدام به عقب‌نشینی کرد. تنها در دو نقطه، دشمن مقاومت بیش‌تری از خود نشان داد که در هم شکسته شد: ارتفاع پشت قله اصلی در محدوده لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص) و چهارمین ارتفاع واقعی در منتهی‌الیه شمالی دوپازا در محور لشکر ۳۱ عاشورا. مسئله قابل ملاحظه در این عملیات، تلفات بسیار اندک نیروهای خودی در حین حمله به دشمن بود به‌گونه‌ای که لشکر ۲۷ حضرت رسول (ص) تا صبح عملیات، تنها یک شهید داشت. این مسئله نشان‌دهنده غافل‌گیر شدن دشمن بود. از حدود ساعت ۱۰ صبح، دشمن، در چند محور اقدام به پاتک کرد که سرکوب شد. در این میان، آتش و تعرض دشمن به جناح چپ بیش‌تر جلب توجه می‌کرد، از این‌رو فرمانده قرارگاه قدس به تیپ ۳۳ المهدی دستور داد، وارد منطقه شده و در کنار تیپ ۱۸ الغدیر قرار گیرد. براساس طرح مانور، تیپ ۲۹ نبی اکرم (ص) در شب دوم، مرحله دوم عملیات را به‌منظور تصرف ارتفاع بلفت آغاز کرد و در همان ساعات نخست درگیری موفق شد قله اصلی این ارتفاع را آزاد کند. پس از این، جنگ برای تصرف سایر مواضع دشمن در ارتفاع، ادامه یافت و با کمک آتش پشتیبانی، پیشروی‌های بعدی صورت گرفت و تا صبح، ارتفاع بلفت به‌طور کامل تصرف شد. صبح روز اول و روزهای بعد (تا ۲۳ مرداد ۱۳۶۶ش) دشمن ده بار به ارتفاع بلفت حمله کرد اما تمامی آن‌ها با مقاومت رزمندگان اسلام، در هم شکسته شد و منطقه تصرف شده، تثبیت گردید. در این عملیات تمام هدف‌های مورد نظر تصرف شد و دشمن پس از ۹ روز تلاش و حمله به مواضع تصرف شده، نتوانست موفقیتی به‌دست آورد. در این عملیات ۲۵۰ تن از نیروی دشمن به اسارت درآمدند و براساس اطلاعات به‌دست آمده از آن‌ها، کلیه یگان‌های دشمن که در منطقه حضور داشتند، ۵۰ تا ۶۰ درصد

متحمل تلفات شده بودند. در سه روز نخست عملیات (۱۴ تا ۱۶ مرداد ۱۳۶۶ش) از نیروهای خودی نیز ۷۳۳ تن مجروح و ۱۷۵ تن به شهادت رسیدند.

شهادت شهید محمدحسین ورشوساز (۱۳۵۷ش)

اشاره:

شهید محمدحسین ورشوساز در سال ۱۳۳۷ش در شهرستان دزفول از توابع استان خوزستان متولد شد. دوران کودکی را با شادی و نشاط پشت سر گذاشت و قدم در راه فراگیری علم و دانش نهاد. محمدحسین پس از اخذ مدرک دیپلم، توانست در رشته کشاورزی دانشگاه اهواز پذیرفته شود. ورشوساز با اخلاق و رفتار پسندیده و اسلامی‌اش همه را به خود جلب می‌نمود. وی در انجمن اسلامی دانشگاه عضو بود و به‌عنوان کارمند در نمایندگی روزنامه کیهان در اهواز مشغول به کار بود، فعالیت در امر اطلاع‌رسانی، او را بیش از پیش نسبت به فساد رژیم آگاه ساخت و انگیزه‌اش را برای مبارزه با طاغوت دوچندان کرد. محمدحسین در تظاهرات تاسوعا و عاشورای حسینی تهران شرکت کرد و برای تکثیر و توزیع اعلامیه‌های حضرت امام خمینی (ره) از هیچ کوششی فروگذار ننمود. سرانجام محمدحسین ورشوساز در سن ۲۰ سالگی در تاریخ بیست و دوم مردادماه ۱۳۵۷ش در خیابان دکتر شریعتی تهران هدف گلوله مزدوران رژیم پهلوی قرار گرفت و به فیض عظمای شهادت نائل گردید. پیکر پاک شهید محمدحسین ورشوساز در بهشت زهرا (س) به خاک سپرده شده است.

شهادت شهید پرویز ابوطالبی (۱۳۶۶ش)

اشاره:

شهید پرویز ابوطالبی در تاریخ سی‌ام شهریورماه ۱۳۴۷ش در شهر تهران چشم به جهان هستی گشود. پرویز، پدرش را در دوره نوزادی از دست داد و در سایه ناپدری مهربانی پرورش یافت. وی آموختن علم را از سن ۷ سالگی آغاز کرد و تحصیلاتش را تا پایان سال چهارم دبستان ادامه داد و بنا به دلایلی، ترک تحصیل کرد. ابوطالبی در پی تهاجم گسترده رژیم بعثی عراق به مرزهای جمهوری اسلامی ایران و آغاز جنگ تحمیلی، به جبهه‌های نبرد حق علیه باطل شتافت. وی بارها عازم مناطق جنگی شد و بعد از حضوری مردانه، سرانجام در روز بیست و دوم مردادماه سال ۱۳۶۶ش در سردشت در سن ۱۹ سالگی به شهادت رسید و به صف عاشورائیان تاریخ ملحق گشت.

عزل محرمانه دکتر محمد مصدق

از نخست وزیری توسط محمدرضا شاه پهلوی (۱۳۳۲ ش)

اشاره:

در حالی که مصدق سرگرم اقدامات لازم و ضروری برای بقای خود بود، دولت‌های انگلستان و آمریکا با ایادی دربار پهلوی، دست به هم داده، نقشه سرنگونی حکومت را طراحی و آماده اجرا کرده بودند. در روز ۲۲ مرداد ۱۳۳۲، محمدرضا پهلوی، به طور محرمانه دکتر محمد مصدق را از نخست‌وزیری عزل کرد و سرلشکر زاهدی را به نخست‌وزیری برگزید. این تصمیم بر اساس توصیه دولت‌های آمریکا و انگلیس انجام شد، زیرا دولت مصدق با حمایت مردم، نفت ایران را ملی کرده بود که عملی مخالف منافع استعماری به شمار می‌رفت. هرچند در این میان، مصدق با درخواست اختیارات بیشتر از شاه و مجلس، موجبات نگرانی و ترس پهلوی را فراهم کرده بود. از این رو، شاه برای دوری از عواقب رویدادهای ناشی از برکناری مصدق، به شمال ایران رفت. وقتی خبر عزل مصدق به او داده شد، وی این حکم را نپذیرفت و این حرکت را کودتایی علیه خود قلمداد کرد. در بامداد روز ۲۵ مرداد، خبر کودتا به طور مشروح از رسانه‌های گروهی پخش شد. پس از آن‌که طرح برکناری مصدق شکست خورد، محمدرضا پهلوی به عراق و ایتالیا گریخت. با اعلام خبر کودتای نافرجام علیه دولت، مردم مجسمه‌های شاه و پدرش را به زیر کشیدند و عکس‌های محمدرضا را از ادارات برداشتند. اما چند روز پس از فرار مفتضحانه شاه از کشور، کودتای ۲۸ مرداد توسط آمریکا و انگلیس اجرا شد و شاه پس از سقوط دولت مصدق به ایران بازگشت و به حکومت مستبدانه خود ادامه داد.

\* تظاهرات و درگیری مردم انقلابی با مأموران رژیم پهلوی در شهرهای مختلف کشور (۱۳۵۷ ش)

انفجار بمب در رستوران خوانسالار، محل خوشگذرانی نظامیان آمریکایی

در تهران (۱۳۵۷ ش)

اشاره:

یکی از مهم‌ترین عملیات گروه توحیدی صف به رهبری شهید محمد بروجردی، شناسایی و انفجار رستوران خوانسالار بالاتر از میدان آرژانتین بود. این رستوران محل تجمع نظامی‌ها و مستشاران نظامی آمریکایی بود. این رستوران توسط علی تحیری و عباسعلی احمدی شناسایی شد. آنها با تغییر لباس، چندین بار تا روز عملیات در آنجا تردد داشتند. تا شب انفجار، چندین بار کیف انفجار با لباس‌های مختلف، با کراوات، بدون کراوات، با لباس‌های اسپرت و ورزشی بدون اینکه داخلش مواد منفجره باشد، به داخل رستوران برده و بیرون آورده شد. شب انفجار، زمان انفجار روی ۹۰ ثانیه تنظیم شد. دو چاشنی در بمب گذاشته شده بود که هر کدام عمل نکرد، دیگری عمل کند. پس از گذاشتن کیف در محل مناسب و کشیدن آتش زنه انفجار، آنها صحنه انفجار را ترک کردند. اما در آخرین لحظات، با اشاره دربان رستوران، عباسعلی احمدی به محل انفجار نزدیک شد. با انفجار بمب، محل حادثه کاملاً ویران شد. در

اثر قدرت انفجاری به وجود آمده، امریکایی‌های بسیاری کشته شدند. ماشین‌های مخصوص امریکایی این جنازه‌ها را حمل و از محل خارج می‌کردند. عباسعلی احمدی تنها عضو گروه بود که در این عملیات یک دست و یک پایش را از دست داد و به شهادت رسید.

اعلام حکومت نظامی در اصفهان به دنبال تظاهرات گسترده ضد رژیم در این شهر (1357ش)

اشاره:

در پی گسترش مبارزات مردم مسلمان ایران علیه رژیم شاه، تظاهرات وسیعی در اصفهان به وقوع پیوست و مردم این شهر به طور همه‌جانبه و گسترده، وارد عرصه مبارزه برای ساقط کردن رژیم شاه شدند. گستردگی و اهمیت تظاهرات و مبارزات مردم اصفهان به حدی بود که رژیم شاه وحشت‌زده شد و در اصفهان حکومت نظامی برقرار کرد.

رویدادهای مهم 23 رمضان درگذرتاریخ

پایان تألیف منظومه گران سنگ ملا هادی سبزواری (1261ق)

اشاره:

#171&#171;منظومه و شرح منظومه سبزواری» اثری نفیس و کم‌نظیر می‌باشد که حاصل تلاش بیش از بیست سال از عمر بابرکت حکیم در سنین جوانی است. مؤلف خود در آخر کتاب تاریخ شروع را سال ۱۲۴۰ق و زمان ختم آن را سال ۱۲۶۱ق یاد کرده است. حاج ملاهادی پس از فراغت از تألیف منظومه و شرح آن ابتدا خود به تدریس آن پرداخته و پس از پایان دوره اول آن فرزند بزرگ حکیم، آخوند ملامحمد تدریس مجدد آن را برای شیفتگان حکمت به عهده گرفته است. در اهمیت این کتاب شریف همین بس که از زمان تألیف تاکنون همواره در حوزه‌های علمیه و حتی در عصر حکیم در مرکز علوم عقلی تهران جزو کتاب‌های درسی بوده است. مجموع مباحث منطق و فلسفه امروزه به نام شرح منظومه سبزواری کانون باصفای حوزه‌ها را گرم نگه داشته و علاوه بر این که نشان می‌دهد حاج ملاهادی عالمی منطقی و فیلسوفی بزرگ بوده، شاعری زبردست و توانا هم بوده است. در فلسفه اسلامی سه دوره فکری وجود دارد؛ حکمت مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه. حاج ملاهادی سبزواری از منادیان حکمت متعالیه ملاصدرا بود و مهم‌ترین اثر وی منظومه بود که منطق و حکمت اسلامی را به صورت منظوم درآورد و خودش هم آن را شرح کرد؛ یعنی هم منظومه و هم شرح آن، نوشته ملاهادی سبزواری است. درحقیقت منظومه، یک دوره حکمت اسلامی است که مشتمل بر یک دوره منطق و همچنین یک دوره حکمت است. حکمت وی، یک دوره حکمت صدرانی است. سبک حوزه‌های علمیه همواره این بوده است که بعد از خواندن منطق، شرح منظومه حاجی سبزواری را می‌خوانند و بعد از آن به مطالعه اسفار و شفا می‌پردازند، ولی باب ورود به حکمت، شرح منظومه ملاهادی سبزواری است. البته در دهه‌های اخیر می‌خواستند کتاب *بداية الحکمة و نهاية الحکمة* تألیف علامه طباطبائی را جایگزین شرح منظومه کنند، اما به دلیل این که این دو کتاب، مباحث نفس و معاد را ندارد، ناقص است. این که ملاهادی سبزواری حکمت را در قالب شعر درآورده است، موجب می‌شود تا این مسائل در اذهان ماندگاری بیش‌تری داشته باشد. شیخ محمدتقی آملی تعلیقی بر شرح منظومه نوشته است، همچنین میرزا مهدی آشتیانی تعلیقی بر شرح منظومه نگاشته است. اگر کسی شرح منظومه را بخواند، بر حکمت اسلامی مسلط می‌شود، امام خمینی (ره) نیز به نحوی شرح منظومه را خوانده بودند که بعد از مطالعه آن، از طریق مباحثه با افرادی همچون میرزاخلیل کمره‌ای به فراگیری کتاب اسفار مبادرت ورزیده‌اند؛ یعنی برای مطالعه و آموختن کتاب اسفار، امام خمینی (ره) استاد رسمی نداشتند و مطالعه شرح منظومه این آمادگی را در ایشان پدید آورد که به مباحثه و مطالعه اسفار بدون استاد بپردازند و حتی بعدها خودشان اسفار را تدریس کنند. ملاهادی سبزواری در نگارش شرح منظومه بر وفق روش ابن سینا عمل کرده است و از این جهت با ملاصدرا تفاوت دارد؛ مثلاً مباحثی همچون مبحث نفس را در طبیعیات آورده است، در صورتی که ملاصدرا این کار را نکرده است و مباحثی همچون مبحث حرکت را در الهیات بالمعنی‌الاعم آورده است. شرح منظومه، باب ورود به حکمت متعالیه است. ملاهادی سبزواری همچنین دعای جوشن کبیر را شرح کرده و به شرح مثنوی مولوی نیز پرداخته است. تأثیر ملاهادی سبزواری بیش‌تر در احیای حکمت صدرانی بوده است.

پایان تألیف تفسیر شریف #171&#171;المیزان» (1392ق)

اشاره:

تفسیر المیزان که در حدود سال ۱۳۷۴ق شروع و در شب قدر (۲۳ رمضان) ۱۳۹۲ق پایان یافت، این تفسیر نخستین بار در ۲۰ جلد بالغ بر ۸۰۰۰ صفحه به زبان عربی در قطع وزیری منتشر شد. کتاب #171&#171;المیزان فی تفسیر القرآن» تألیف علامه محمدحسین طباطبائی است. علامه برای تفسیر، ابتدا آیه را بیان نموده و بعد از آن به تفسیر هر جزء از آیه پرداخته است. شیوه تفسیر #171&#171;قرآن به قرآن» علامه طباطبائی شیوه‌ای بی‌سابقه بوده است. وی بنای تفسیر آیات را کمک گرفتن از دیگر آیات قرآن برای روشن نمودن قصد و معنا قرار داد. این تفسیر شریف به زبان فارسی نیز ترجمه شده است، در ابتدا جمعی از فضلا و مدرسین حوزه علمیه قم در ۴۰ جلد آن را ترجمه کرده‌اند. و از جمله مترجمین این کتاب شریف می‌توان به آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی و آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی اشاره کرد. در مرحله بعد، این کتاب توسط آیت‌الله سیدمحمدباقر موسوی همدانی در ۲۰ جلد ترجمه شده است. نام‌برده همچنین از جمله مترجمین دوره اول ترجمه کتاب شریف المیزان بوده است. خود علامه پیرامون این روش تفسیر، کرارا اظهار می‌داشت: #171&#171;ما این روش تفسیری را از مرحوم قاضی داریم.» طبق سخن خود علامه این نوع تفسیر، تفسیر مرحوم آیت‌الله حاج میرزا علی

آقای قاضی بوده است. این عالم بزرگوار در مقدمه &#171;المیزان» پس از اشاره به روش‌های مفسران، می‌افزاید: &#171; شما اگر در تمام روش‌ها و مسلک‌هایی که درباره تفسیر قرآن برشمرده‌ایم دقت کنید؛ مشاهده خواهید کرد همه آن‌ها در یک نقص که نقص بسیار بزرگی است، شریک هستند و آن این‌که نتایج حاصل از بحث‌های علمی و فلسفی را بر قرآن کریم تحمیل کرده‌اند بی‌آن‌که آیات دلالتی بر این معانی داشته باشند. در نتیجه، تطبیق خود را تفسیر نامیده‌اند و حقایق قرآن را به صورت مجازهایی در نظر گرفته و وجه تنزیل عده‌ای از آیات را تأویل کردند.» اولین و مهم‌ترین مزیت تفسیر شریف &#171;المیزان» تفسیر آیه به آیه است. علاوه بر آن، می‌توان به ورود علامه به بحث‌ها از جوانب گوناگون اشاره کرد یعنی علامه علاوه بر تفسیر؛ بحث‌های روایی، اجتماعی، تاریخی، فلسفی و علمی را هم بدون خلت بیان کرده است.

پایان تألیف کتاب فقهی ارزشمند &#171;جواهرالکلام» (1254ق)

اشاره:

این منبع ارزشمند درباره احکام الهی و حلال و حرام شریعت اسلام می‌باشد. کتابی جامع در استنباط فقه که نظیرش را تا به حال کسی نتوانسته به رشته تحریر درآورد. نقل اقوال فقهاء و استدلال دقیق از نکات عمده قابل توجه در &#171;جواهرالکلام» است. &#171;جواهرالکلام» در بیان همه فروعات فقهی مانند &#171;بحارالانوار» علامه مجلسی است. محمدحسن نجفی (صاحب جواهر) در سن ۲۵ سالگی شروع به تألیف آن نمود و حدود سی سال از عمر گران‌بهای خویش را صرف کرد و به خاطر همین تصنیف به &#171;شیخ‌الفقهاء» شهرت یافت. صاحب جواهر در عصری زندگی می‌کرد که عراق، محل نزاع و اختلاف بین دو کشور ایران و عثمانی بود. با وساطت شیخ کاشف‌الغطاء، استاد صاحب جواهر، برای مدت کوتاهی فضا آرام شد و فعالیت و نشاط حوزه نجف آغاز گردید. اما پس از این وقایع، دو مسئله رخ داد که سبب به هم ریختن اوضاع شد و انگیزه‌ای را برای شیخ جهت تألیف اثر گران‌مایه خویش به وجود آورد. آن دو، حمله فرهنگی وهابیون عربستان و مسأله اخباری‌گری بود. اخباری‌ها جمعیتی کوچک از شیعیان را تشکیل می‌دادند که از افکار جامد و راکد برخوردار بودند. این‌ها مجتهدین و فقهاء را تخطئه و تقلید از آن‌ها را جایز نمی‌دانستند و اجتهاد را عملی حرام قلمداد می‌کردند. با توجه به تهاجم افکار خطرناک وهابیت که گاهی با حمله نظامی از جمله در سال ۱۲۲۱ق به نجف مصادف می‌شد و گسترش اندیشه‌های اخباریون، حوزه فقه‌های شیعه نجف در صدد برآمد تا به مقابله و دفاع برآید، به همین خاطر شیخ شروع به تألیف کتابی جامع و استدلالی در فقه نمود. تهاجم فکری وهابیت و اخباریون، صاحب جواهر را به فکر ضرورت رهبری امت اسلام انداخت. لذا موضوع ولایت فقیه را در اثر ارزشمندش مطرح نمود. و آن را از ضروریات فقه اسلامی قلمداد کرد. منکران ولایت را افرادی غافل از فقه جعفری دانست و آن را تداوم‌بخش حرکت انبیاء الهی و ائمه معصومین (ع) برشمرد. و مجتهد مطلق و جامع شرایط را در زمان غیبت از سوی ائمه (ع) برای اقامه حدود و مانند آن نایب خواند. باید به این نکته توجه داشت که در طول قرن سیزدهم، آثار مختلفی در زمینه فقه به نگارش درآمد؛ &#171;کشف‌الغطاء»، &#171;مفتاح‌الکرامه»، &#171;الریاض»، &#171;القوانین»، &#171;المکاسب» و... اما هیچ‌کدام از این آثار هم‌چون &#171;جواهرالکلام» مفید و مهم نبودند. به‌طور کلی ویژگی‌های این اثر را می‌توان این‌گونه بیان نمود: ۱- اقوال و ادله همه فقهاء را شامل می‌شد. ۲- شامل همه ابواب فقهی بود؛ به‌طوری‌که همه موضوعات فقهی دیگر منابع را دربرمی‌گرفت. ۳- متکی بر شیوه و اسلوب واحدی بود. ۴- دسترسی به همه ابواب فقهی و سهولت در استنباط احکام الهی نیز از دیگر ویژگی‌های این کتاب است.